

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПРОГРАМА АТЕСТАЦІЙНОГО ІСПИТУ

для здобувачів освітнього ступеня «Магістр»
спеціальності 053 «Психологія»
освітньо-професійної програми «Практична психологія»

Київ – 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Протоколом засідання
Вченої ради психолого-педагогічного
факультету від 15.05.2024 № 10

**ПРОГРАМА
АТЕСТАЦІЙНОГО ІСПИТУ
для здобувачів вищої освіти
спеціальності 053 «Психологія»
освітньо-професійної програми «Практична психологія»
освітнього ступеня «Магістр»
(денної та заочної форм навчання)**

Київ, 2024

Програма атестаційного іспиту для здобувачів вищої освіти ОС «Магістр» спеціальності 053 «Психологія» освітньо-професійної програми «Практична психологія» (денної та заочної форм навчання) / **Укладачі:** кандидат педагогічних наук, доцент кафедри практичної психології Деснова І.С., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри практичної психології Блашкова О.М. Київ: МДУ, 2024. 21 с.

Програма атестаційного іспиту для здобувачів вищої освіти ОС «Магістр» спеціальності 053 «Психологія» освітньо-професійної програми «Практична психологія» (денної та заочної форм навчання), **обговорена та затверджена на засіданні кафедри практичної психології Маріупольського державного університету**
Протокол № 9 від 16.04.2024 р.

В.о. завідувача кафедри практичної психології **Ірина ДЕСНОВА**

Програма атестаційного іспиту для здобувачів вищої освіти ОС «Магістр» спеціальності 053 «Психологія» освітньо-професійної програми «Практична психологія» (денної та заочної форм навчання), **обговорена та затверджена на Вченій раді психолого-педагогічного факультету Маріупольського державного університету**
Протокол № 10 від 15.05.2024 р.

ЗМІСТ

I. Вимоги до підсумкової атестації.....	5
II. Зміст програми атестаційного екзамену для здобувачів вищої освіти ОС Магістр освітньої програми «Практична психологія».....	8
III. Критерії рівня оцінювання здобувачів вищої освіти спеціальності 053 Практична психологія з атестаційного екзамену.....	18
IV. Рекомендована література до атестаційного екзамену для здобувачів вищої освіти ОС Магістр освітньої програми «Практична психологія»	19

I. Вимоги до підсумкової атестації випускників освітнього ступеня «Магістр» спеціальності 053 Практична психологія

Атестаційний/єдиний державний кваліфікаційний іспит є важливим етапом перевірки та оцінки готовності здобувачів освітнього ступеня «Магістр» та становить особливу комплексну форму контролю, яка у найбільш повно та чітко визначає рівень сформованих компетентностей. Програма атестаційного іспиту побудована у відповідності до вимог обов'язкового мінімуму змісту та рівня підготовки фахівця зі спеціальності 053 «Психологія» державних освітніх стандартів вищої освіти в Україні.

Формою атестації здобувачів вищої освіти «Магістр» за спеціальністю 053 «Практична психологія» (денна та заочна форми навчання) є атестаційний екзамен. Програма атестаційного екзамену для здобувачів другого (магістерського) ступеня за спеціальністю 053 «Практична психологія» розроблена відповідно до вимог Положення про розробку, моніторинг, перегляд, удосконалення та закриття освітніх програм в Маріупольському державному університеті (нова редакція) та базується на програмовому змісті навчальних дисциплін «Робота психолога в організації», «Психологія (суїцидальна поведінка)», «Групова психотерапія та допомога в екстремальних ситуаціях», «Психологічна робота з травмою».

Мета атестаційного екзамену полягає у виявленні рівня набутої здобувачами вищої освіти готовності до практичної діяльності в умовах соціальних змін / трансформацій, реформування соціальних сфер / інституцій, мінливості та невизначеності соціально-психологічних процесів.

Програма атестаційного екзамену покликана **вирішити такі завдання:**

1. Комплексно перевірити якість засвоєння теоретичних курсів професійного циклу і споріднених з ними наук з урахуванням компетентнісного підходу до навчання, сформованості програмою компетентностей, передбачених освітньо-професійною 053 «Практична психологія».

2. Оцінити здатність до розробки та запровадження програм психологічних інтервенцій в індивідуальній та груповій роботі з клієнтами.

3. Перевірити рівень оволодіння здобувачами вищої освіти рівня «Магістр» вмінням вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.

Програма екзамену дозволяє оцінити рівень підготовки випускника відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної програми.

Атестаційний екзамен проводиться в усній формі. Кожний екзаменаційний білет містить 3 питання:

- перше питання – теоретичне – 30 балів;

- друге питання – теоретичне – 30 балів;
- третє питання – практичне – 40 балів.

Перелік компетентностей випускника

Інтегральна компетентність	Здатність вирішувати складні завдання і проблеми у процесі навчання та професійної діяльності у галузі психології, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог.	
Загальні компетентності	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	ЗК-1
	Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.	ЗК-2
	Здатність генерувати нові ідеї (креативність).	ЗК-3
	Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.	ЗК-4
	Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.	ЗК-5
	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	ЗК-6
	Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.	ЗК-7
	Здатність розробляти та управляти проектами.	ЗК-8
	Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.	ЗК-9
	Здатність спілкуватися іноземною мовою.	ЗК-10
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики.	СК-1
	Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження з елементами наукової новизни та / або практичної значущості.	СК-2
	Здатність обирати і застосувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.	СК-3
	Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.	СК-4
	Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.	СК-5
	Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.	СК-6
	Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.	СК-7
	Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.	СК-8
	Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.	СК-9
	Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи	СК-10

психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.	
Здатність оцінювати та приймати професійні рішення під час трансформаційних тенденцій, соціальних змін та реформування інституцій	СК-11
Здатність вирішувати проблеми особистісного зростання та ефективного навчання в освітньо-розвивальних закладах, інклюзивно-ресурсних центрах, позашкільних установах	СК-12
Здатність надавати психологічний супровід суспільним організаціями, громадам, проектам	СК-13

Визначені ОПП кінцеві, підсумкові та інтегративні результати навчання, що визначають нормативний зміст підготовки:

Результати навчання	Шифр результату навчання
Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.	ПР 1
Вміти організовувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів.	ПР 2
Узагальнювати емпіричні дані та формулювати теоретичні висновки.	ПР 3
Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.	ПР 4
Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.	ПР 5
Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість.	ПР 6
Доступно і аргументовано представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях.	ПР 7
Оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації.	ПР 8
Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.	ПР 9
Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності.	ПР 10
Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.	ПР 11
Здійснювати заходи попередження і протидії фізичному/психічному насильству	ПР 12
Вміти аналізувати та надавати психологічну допомогу військовослужбовцям та їх сім'ям	ПР 13

Відповідь випускника оцінюється сталими вимогами й нормами, з урахуванням фундаментальності й оригінальності бачення здобувача. Здобувачі вищої освіти можуть висловлювати, аналізувати власні судження, відмінні від викладених у бібліографічних джерелах з психології, визначаючи на їх раціональність та ефективність практичного застосування. На іспиті важливо виявити вміння випускника ретранслювати теоретичні знання в практичну площину проблем, які виникають в діяльності практичного психолога.

II. ЗМІСТ ПРОГРАМИ АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) СТУПЕНЯ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 053 «ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ» (ДЕННА ТА ЗАОЧНА ФОРМИ НАВЧАННЯ)

«РОБОТА ПСИХОЛОГА В ОРГАНІЗАЦІЇ»

Зміст програми

Предмет, завдання організаційної психології. Історія становлення організаційної психології як галузі психології. Теоретико-методологічні основи організаційної психології. Організаційна психологія в системі інших наук.

Організація як об'єкт вивчення організаційної психології. Багатозначність поняття «організація». Організація як соціальна система. Організація як середня соціальна група. Моделі організацій. Ситуаційний підхід - провідна методологія у дослідженні організацій. Рівні аналізу психологічних явищ в організації: індивід, група, організація.

Структура та життєвий цикл організації. Види соціальних організацій. Рівневий підхід до аналізу організаційно-психологічних ефектів. Особистісний підхід як смисловий ключ до управління людиною та її діяльністю в організації. Кроки створення організації. Життєвий цикл організації. Постановка цілей в організації. Місія та стратегія існування організації.

Вікові, статеві, культурні особливості співробітників як фактор організаційної поведінки. Вплив статевих відмінностей на діяльність та поведінку співробітників. Вплив віку на інтелектуальну активність та продуктивність персоналу. Культурні, національні та етнічні відмінності як фактор поведінки в організації. Human resource як сучасний напрямок прикладних досліджень в організаційній психології.

Психологічна характеристика управління організацією. Управління та менеджмент. Керівник як суб'єкт управлінської діяльності. Рівні організаційного керівництва. Система основних управлінських функцій. Взаємодія керівника з організаційним психологом. Завдання організаційного психолога як фахівця.

Психологічні механізми мотивації персоналу організації. Психологічна структура мотивації. Співвідношення потреб людини та функцій організації.

Методики діагностики мотивації співробітників організації. Корируючі стратегії ослаблення та посилення мотивації. Організаційні фактори мотивації персоналу. Вирішення завдань підвищення мотивації персоналу психологом-консультантом.

Поняття «психологічний клімат» та «організаційний клімат». Компоненти, фактори психологічного клімату в організації. Психодіагностика клімату в організації. Психологічні технології оптимізації організаційного клімату. Профілактичні засоби з попередження погіршення клімату в організації

Соціалізація індивіда в організації. Поняття організаційної соціалізації. Стадії соціалізації. Фактори, що впливають на організаційну соціалізацію особистості. Соціалізація і кар'єра в організації

Законодавчо-нормативна та інструктивна основа щодо роботи психологічної служби в системі освіти України. Поняттєвий апарат, мета та основні завдання дисципліни. Структура, управління, напрямки діяльності психологічної служби. Права і обов'язки працівників психологічної служби. Сучасний стан та тенденції розвитку психологічної служби в системі освіти України. Основні нормативно-законодавчі документи, які визначають роботу психологічної служби.

Блок теоретичних питань включених до атестаційного іспиту

1. Специфіка роботи практичного психолога у сфері медицини, політики, бізнесу
2. Професійні уміння, якими мають володіти практичні психологи, працюючи у різних соціальних сферах
3. Робота психолога з адміністрацією навчального закладу щодо виконання менеджерської, пропагандної та прогностичної функцій.
4. Мета, завдання, пріоритетні напрями роботи психологічної служби у закладах освіти.
5. Психологічні підходи до визначення психологічного клімату в організації.
6. Методи вивчення та шляхи покращення психологічного клімату в організації.
7. Правила побудови ефективних комунікацій в організаціях (організація та проведення ділових бесід, переговорів, нарад).
8. Поняття психічного здоров'я: ознаки, фактори, чинники.
9. Поняття «професійного вигорання». Причини та наслідки
10. Професійні деформації особистості: ознаки, причини виникнення.
11. Класифікації професійних деформацій особистості.
12. Діагностика професійних деформацій особистості. Способи профілактики та шляхи подолання професійних деформацій.
13. Рекомендації щодо запобігання професійного вигорання професійній діяльності.

ПСИХОЛОГІЯ (СУЇЦИДАЛЬНА ПОВЕДІНКА)

Зміст програми

Питання про природу самогубства. Патологоанатомічні дослідження самогубства. Фізична природа суїцидального божевілля. Самогубство як психічне захворювання. Суїцид як розлад самосвідомості при паталогічному афекті. Соматопсихічна неповноцінність суїцидентів.

Природа аутоагресії та специфічні особливості суїцидентів. Механізми прийняття суїцидального рішення. Психоаналітична теорія до проблеми самогубства. Морально-психологічні та педагогічні аспекти суїцидальної поведінки. Дисгармонія та моральна нестійкість особистості як фактор суїцидальних вчинків. Психологічний стан особистості перед самогубством.

Суїцидальна поведінка як колективне явище. Класифікація самогубства за Е. Дюркгеймом. Інформаційна статистика з проблеми суїциду. Мотиви самогубства як розуміння природи аутоагресії. Дослідження суїцидальної поведінки з моральної та психологічної точок зору. Зв'язок між самогубством і соціальними факторами. Прогресування суїцидальної активності: причини, фактори, особливості динаміки.

Сучасні напрями діяльності суїцидологічної науки. Теорія про єдину природу аутодиструкції й аутоагресії. Аналіз передсмертних послань суїцидентів. Персонологічний напрям в психології до проблеми самогубства. Потреби особистості та засоби їх задоволення. Причини суїцидального наміру та дій. Причини саморуйнування особистості та психосоціальні передумови самогубства. Психоаналітичні концепції суїцидальної поведінки (З. Фрейда, К. Юнга, А. Адлера).

Типологічна схема суїцидальних особливостей. Морально-етичні аспекти суїцидальної поведінки. Аксіопсихотерапевтичний вплив на особистість у кризовому стані. Індивідуалізований психокорекційний підхід. Визначення аутоагресії при афективних реакціях психічно здорових осіб, акцентуованих особистостей та людей із психічними захворюваннями. Аутоагресивна поведінка у осіб із граничними психічними розладами.

Самогубство як реакція на соціально-психологічні фактори. Сучасні тенденції розвитку суїцидогенезу в суспільстві. Фактори визначення суїцидальних задумів, намірів, дій. Класифікація видів суїцидальних дій. Тоталітарні секти в формуванні деструктивних дій та аутоагресії особистості. Вікові та інтелектуальні особливості особистостей схильних до суїциду. Культурні складові психології суїцидальної поведінки. Ціннісні категорії та порушення перспектив майбутнього як чинник виникнення аутоагресивної поведінки. Реабілітація постсуїцидальних дій та профілактика аутоагресивної поведінки.

Кризові життєві ситуації. Визначення стресогенних факторів в житті людини. Ознаки психічної дезадаптації, пов'язані з перенесеним стресовим впливом. Стан дезадаптації, зумовлений деформацією

смісловиттєвих орієнтацій. Різноманітні ознаки фізіологічного та патологічного афектів. Позиція людини, у структурі особистості якої переважає алкогольну залежність.

Специфічні поведінкові та психологічні прояви залежних осіб. Візуальна діагностика у зміненому стані (психічному, алкогольному, наркотиків і т.д.). Особливості взаємодії з особами в зміненому стані свідомості. Візуальна діагностика людини, яка знаходиться в предсуїцидальному стані (поведінка, самопочуття, настрої). Судово-психологічна експертиза суїциду.

Типи патологічних характерів та їх особливості при взаємодії. Песимістична установка особистості. Дії щодо нейтралізації спроби самогубства. Роль психолінгвістики в аналізі текстів передсмертних записок. Психологічні аспекти в складанні портрета особистості за написаним текстом передсмертних записок.

Особливості роботи практичного психолога з суїцидентами. Особливості психологічного консультування суїцидальних клієнтів. Умови ефективної соціально-психологічної профілактики суїцидальної поведінки. Психологічні аспекти превентивної допомоги людям «груп ризику розвитку суїцидальної поведінки». Комплексна медико-психологічна реабілітація як можливість профілактики суїцидальної поведінки.

Блок теоретичних питань включених до атестаційного іспиту

1. Погляди відомих психологів та інших фахівців на природу самогубства як соціально-психологічного явища.
2. Характеристика видів суїцидальної поведінки.
3. Психічні риси особистості, сприятливі розвитку схильності до самогубства.
4. Гендерні відмінності у мотивації суїцидальних дій.
5. Життєві кризи особистості як чинник суїцидальної поведінки.
6. Вплив засобів інформації та масовидних явищ на формування суїцидальних мотивів у громадян.
7. Сенс життя в психології суїцидальної поведінки.
8. Психологічні аспекти превенції суїцидальної поведінки.
9. Психологічна реакція особистості на конфлікт, які спричиняють суїцид
10. Соціально-психологічна характеристика суїцидальної поведінки.
11. Характеристика екстремальної ситуації в генезисі самогубства.
12. Вплив алкоголізму та вживання наркотиків на емоційний стан людини, який призводить до самогубства.
13. Суїцидальна поведінка при психопатичних розладах особистості.
14. Види самогубств, які створюють неврастенічні люди.
15. Аутоагресивна поведінка у хворих похилого віку.
16. Принципи діагностики суїцидальної поведінки.
17. Профілактика суїцидальної поведінки.

Блок практичних завдань включених до атестаційного іспиту

Практичне завдання 1. Чоловік 46 років, розлучений, страждає на цукровий діабет 2 типу, потрапив у лікарню після спроби самогубства – намагався стрибнути з даху дев'ятиповерхового дому. В анамнезі: батько, у стані 85 алкогольного сп'яніння завершив життя самогубством у 32 роки. Свою поведінку пояснює наступним чином: «Тиждень тому дізнався, що колишня дружина живе з іншим чоловіком та нашим сином, після цього став нібито сам не свій. Я кохаю її. Не бачу більше сенсу жити. Не розумію, як вона могла так вчинити зі мною». Суїцидальні думки не заперечує, говорить, що: «не вдалося померти цього разу, на наступний раз може щось і вийде».

Зміст завдання: А) Перелічіть, які суїцидальні фактори ризику були наявні у цього пацієнта? Б) Встановіть рівень суїцидального ризику у цього пацієнта, чи є вірогідність повторної спроби самогубства? В) Сформулюйте першочергові завдання психологічного супроводу такого клієнта.

Практичне завдання 2. Чоловік, 23 роки. Доставлений у відділення поліції через участь у бійці та перешкоджанню роботі співробітників поліції. Місяць тому був умовно-достроково звільнений з місця позбавлення волі. Свою поведінку пояснював тим, що він не скоював нічого поганого, а навпаки, намагався допомогти поліції виконувати їх працю. Після того, як чоловік дізнався, що на нього будуть заводити кримінальну справу, хворий скоїв спробу самоповішання із виразною асфіксією, з наступним розвитком антероградної амнезії. У лікарні заявляє: «Коли співробітники поліції сказали, що я чинив опір та скоїв злочин – я одразу зрозумів, що не хочу у колонію. А коли вони дізналися, що я достроково звільнений, то я одразу-ж вирішив повіситися. Більше вже ні за що не думав: ані про поліцію, ані про суди. Усе затьмарила думка, що я не піду у колонію, але потім, коли я вже прийшов до себе, зрозумів, що ще невідомо, як все буде складатися у майбутньому».

Зміст завдання: А) Визначте особистісний сенс самогубства? Обґрунтуйте свою відповідь. Б) Складіть схему бесіди з даним клієнтом для того, щоб встановити рівень суїцидального ризику. В) Чи варто госпіталізувати такого хворого у психіатричну лікарню?

Практичне завдання 3. Жінка 36 років, під час сварки із чоловіком раптово схопилася за ніж та почала наносити собі самопорізи в ділянці ліктьових згинів. Під час бесіди з лікарем емоційно лабільна, демонстративна, плаче, говорить: «За що мені така доля? Я гарна людина, це все чоловік винний, він довів мене до подібного стану». Суїцидальні думки заперечує, каже: «Я не хотіла помирати, лише тільки злякати чоловіка, щоб він зрозумів, що мене не треба ображати».

Зміст завдання: А) Вкажіть різновид суїцидальної спроби у наведеному прикладі? Б) Який розлад особистості наявний у цієї пацієнтки? (істеричний). В) Чи схильні такі пацієнти до скоєння повторних спроб самогубства? Обґрунтуйте свою відповідь.

ГРУПОВА ПСИХОТЕРАПІЯ ТА ДОПОМОГА В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ

Зміст програми

Поняття екстремальної ситуації. Екстремальна ситуація та екстремальні умови діяльності. Порівняльна характеристика екстремальної, надзвичайної та кризової ситуації.

Фактори, що призводять до сприйняття ситуації як екстремальної: зовнішні фактори (інтенсивність; специфічність екстремального фактору; раптовість, тривалість у часі, об'єктивна складність діяльності або досягнення мети в особливих умовах, обмеженість часу для досягнення мети, дефіцит інформації, фізичні, мікрокліматичні та інші екологічні фактори, які обмежують діяльність людини) та внутрішні фактори (суб'єктивне значення екстремальної події, особливості життєвого досвіду людини та досвіду діяльності в аналогічних умовах, рівень розвитку неспецифічної та специфічної адаптації, індивідуальні особливості людини, ступінь здатності до діяльності в екстремальних умовах, відношення до діяльності, особливості мотивації людини, особливості впливу на людину катастрофічних та шоккових екстремальних ситуацій, очікуваних та непередбачуваних (раптових), короткочасних та довготривалих екстремальних явищ, поняття «персоналізованих» екстремальних ситуацій). Суб'єкти екстремальної ситуації (фахівці, жертви, спостерігачі, свідки тощо). Специфіка психологічної травматизації різних груп суб'єктів. Загальні наслідки впливу екстремальної ситуації на людину.

Типи та види екстремальних ситуацій з різних критеріїв. Обмеження типології екстремальних ситуацій, заснованої на типології надзвичайних ситуацій.

Екстремальні ситуації, пов'язані з військовими діями. Екстремальні ситуації, що виникають як наслідок стихійного лиха, аварій та катастроф. Специфіка сприйняття природних й техногенних надзвичайних ситуацій різними суб'єктами, групами. Екстремальні ситуації мирного часу. Емоційне, психологічне, фізичне, сексуальне насильство як екстремальна ситуація. Психологія тероризму.

Поняття екстремального стану. Особливості параметрів екстремальних психічних станів. Підходи до виділенню екстремальних психічних станів (К. Ізард та ін.).

Страх, ефект, паніка як первинні стани при впливі екстремальної ситуації: поняття, форми, види, механізми їх розвитку та наслідки. Стрес, фрустрація і конфлікт як складові екстремального стану.

Динаміка розвитку екстремальних станів. Особливості психічної діяльності людини в екстремальній ситуації. Специфічні прояви екстремальної поведінки: «адаптивна активність» та «активна неадаптивність» людини.

Гострий стресовий розлад: поняття, основні признаки, етапи розвитку. Причини і наслідки слабкої вираженості (або відсутності) симптоматики гострого стресового розладу в екстремальній ситуації. Його наслідки для

життя і здоров'я людини.

Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР): поняття, причини розвитку, фактори і групи його ризику. Первинні симптоми ПТСР. Форми ПТСР. Діагностичні критерії та напрями реабілітації ПТСР.

Горе як особливий психофізіологічний стан. Динаміка та проблема виділення стадій. Гостре горе: поняття, симптоматика, небезпека стадій. Особливості психологічної допомоги.

Екстрена психологічна допомога: поняття, завдання та особливості застосування. Етичні принципи надання екстреної психологічної допомоги в екстремальній ситуації. Самопоміч при гострих реакціях на стрес. Обмеження при наданні психологічної допомоги в екстремальних ситуаціях

Психотерапевтичні групи: групи зустрічей, їх мета, основні поняття, базові принципи групи зустрічей. Група психодрами: її специфіка, мета, основні поняття.

Базові техніки психодрами. Гештальтгрупи: ключові поняття, основні принципи, види роботи в гештальт-групі, основні прийоми, що використовуються в роботі гештальт-груп. Групи тілесної терапії: особливості, основні поняття, методи тілесної терапії. Темоцетрована взаємодія (ТЦВ): специфічні риси, основні поняття, принципи, види тем, правила спілкування.

Групи терапії мистецтвом (арттерапія): особливості, мета, основні поняття, механізми арттерапії. Бібліотерапія: специфічні та неспецифічні психокорекційні впливи. Казкотерапія: корекційні функції казки, можливості роботи з казкою. Групи танцювальної терапії: характеристика напрямів, основні та додаткові цілі, методичні прийоми, основні етапи. Тренінгові групи. Т-групи: специфіка, основні цілі, поняття, учбовий цикл, його елементи. Групи тренінгу вмінь: характеристика, мета, компоненти, основні методики та техніки. Тренінг самоствердження, його структура та техніки. Соціально-психологічний тренінг як метод активного навчання та ефективний засіб психологічного впливу, основні характеристики.

Блок теоретичних питань включених до атестаційного іспиту

1. Предмет екстремальної психології
2. Завдання екстремальної психології
3. Система основних понять екстремальної психології
4. Поняття «екстремальна ситуація». Екстремальна ситуація та екстремальні умови діяльності
5. Порівняльна характеристика екстремальної, надзвичайної та кризової ситуації. Поняття та види екстремальних ситуацій.
6. Основні чинники виникнення екстремальності та екстремальної поведінки.
7. Основні концепції детермінації екстремальної поведінки.
8. Особливості екстремальної поведінки та її суб'єкта.
9. Характеристика станів психоемоційної напруженості:
10. Психологічні особливості стресових станів
11. Фрустрація та її прояви

12. Характеристика афективних станів
13. Характеристика методологічних підходів щодо організації допомоги в подоланні наслідків екстремального впливу.
14. Особливості надання екстреної психологічної допомоги
15. Психокорекційна робота з наслідками посттравматичного стресового розладу (ПТСР)
16. Поняття «групова психотерапія».
17. Класичний етап розвитку групової психотерапії: теорія групової динаміки К. Левіна,
18. Класичний етап розвитку групової психотерапії: клієнт-центрована психотерапія К. Роджерса,
19. Класичний етап розвитку групової психотерапії: психодрама Я. Морено
20. Групоцентрована психотерапія та її риси.

Блок практичних завдань включених до атестаційного іспиту

1. Складіть рекомендації з надання першої психологічної допомоги при маренні й галюцинаціях
2. Складіть рекомендації з надання першої психологічної допомоги при апатії
3. Складіть рекомендації з надання першої психологічної допомоги при ступорі
4. Складіть рекомендації з надання першої психологічної допомоги при руховому порушенні
5. Складіть рекомендації з надання першої психологічної допомоги при агресії
6. Складіть рекомендації з надання першої психологічної допомоги при страху
7. Складіть рекомендації з надання першої психологічної допомоги при нервовому тремтінні
8. Складіть рекомендації з надання першої психологічної допомоги при плачу
9. Складіть рекомендації з надання першої психологічної допомоги при істеричі
10. Складіть рекомендації з надання першої психологічної допомоги при горі

«ПСИХОЛОГІЧНА РОБОТА З ТРАВМОЮ»

Поняття психологічної травми. Психологічна травма. Психофізіологічні реакції на травму. Психосоціальні наслідки травматизації. Деструктивні реакції на психотравму: алкоголізація, наркотизація, підвищення суїциальних ризиків. Нейробіологія травми.

Психотравмівна ситуація та її психологічні наслідки. Поняття травмуючої ситуації. Її ознаки та різновиди. Історія вивчення психологічних

реакцій на травмуючу ситуацію. Сприйняття травмуючої ситуації людиною. Види та рівні реакцій на травмуючу ситуацію. Травма як точка росту, травма як ресурс трансформації. Фактори, що обумовлюють вторинну травматизацію. Оцінка вторинної травматизації. Робота з вторинною травмою. Психопрофілактична робота щодо запобігання синдрому вигорання. Супервізія як метод профілактики вторинної травми.

Травмівний досвід, його особливості та наслідки. Психотравма війни: види та особливості. Травматичний досвід комбатантів, особливості порушення механізмів адаптації та інтеграції. Психологічний супровід членів сімей комбатантів. Особливості переживання травми дитиною. Робота з дитячим травматичним досвідом. Травматичний досвід осіб, груп та громад, які постраждали від війни: мешканці окупованих та деокупованих територій. Травми, пов'язані з сексуальним насильством: специфіка супроводу з урахування вікових та гендерних особливостей. Тривожні розлади та їх наслідки, особливості психологічної допомоги. Депресія як реакція травматизації: шляхи надання психологічної допомоги. Синдром провини вцілілого, синдром «застряглої» людини або зависання. Посттравматичне зростання: специфіка супроводу та методи. Основні технології надання екстреної та тривалої консультативної психологічної допомоги при психотравмах. Надання психологічної допомоги залежно від особливостей сприймання та переживання стресора, виду психотравмуючої події. Алгоритми надання екстреної психологічної допомоги. Типові помилки та їх наслідки.

Системна психологічна допомога при травмі. Системний психологічний супровід: алгоритми, техніки, етичні норми. Психологічна допомога при різних видах психотравм. Методи та підходи до роботи з постраждалими в залежності від віку, статі, культурних особливостей та інших факторів. Розробка програм та підходів до відновлення психічного здоров'я людей, до підтримки їхньої соціальної адаптації та відновлення повсякденного життя. Створення програм психологічної підтримки.

Особливості супроводу дитячої психотравми. Ознаки травми та ПТСР у дітей. Психологічний супровід дітей, які пережили травматичні події. Особливості ПТСР у дітей. Правила реагування батьків на ознаки травми в дітей. Робота з подолання страхів та тривожних розладів у дітей. Особливості повідомлення про смерть рідної людини дитині. Дитина й насильство. Індивідуальна та групова робота з дітьми-переселенцями. Методичні підходи до формування стресостійкості у дітей.

Особливості роботи психолога з дитиною в психотравмі. Перша зустріч психолога з дитиною, особливості побудови співпраці з батьками. Принципи невідкладності, високий рівень активності консультанта, обмеження цілей. Техніки подолання травматизації: когнітивно-поведінкова терапія, емоційно-орієнтована терапія, арт-терапія, тілесно-орієнтована терапія. Групова корекційно-відновлювальна та розвивальна робота психолога з дітьми, у період військового конфлікту. Організація групової підтримки ровесників.

Методи роботи з ПТСР. Основні цілі психологічного супроводу при перших контактах з клієнтом, який страждає на ПТСР. Основні передумови успішної роботи з клієнтами, що страждають на ПТСР. Три стадії терапевтичної роботи з людьми, які страждають на ПТСР. Типові помилки психолога. Техніки трансформації травматичної пам'яті: пряма оповідь або вільна оповідь та формалізована сповідь. Основні правила психологічного супроводу ПТСР. Труднощі, які відчуває психолог при роботі з клієнтами, які страждають на ПТСР. Психотерапевтичні методи при роботі з ПТСР. Основні принципи та методи групової терапії. Метод десенсибілізації та переробки емоційних травм за допомогою руху очей (ДПРО) – за Ф.Шапиро. Історія виникнення методу. Психофізіологічне обґрунтування методу. Особливості застосування методу. Метод ослаблення травматичного інциденту Ф. Джерборда (ОТІ). Організаційні особливості методу ОТІ. Техніка та процедура проведення ОТІ. Метод візуально-кінестетичної дисоціації (ВКД) Р. Бендлера та Дж. Гріндера. Техніка та процедура проведення ВКД.

Методи надання психологічної допомоги в травмі. Психологічна допомога методом психологічного дебрифінгу. Організаційні особливості психологічного дебрифінгу. Процедура проведення психологічного дебрифінгу. Тілесно орієнтована терапія (ТОТ). Основні цілі терапевтичної роботи. Основні чинники та механізми порушення контакту з тілом. Розлади, при яких застосовується тілесно орієнтована терапія. Основні поняття тілесноорієнтованої терапії. Види контактування з тілом клієнта у ТОТ. Основні методи тілесно орієнтованої терапії. Арт-терапія. Основні цілі та методи арт-терапії в подоланні психотравми війни.

Методи надання психологічної допомоги в травмі. Когнітивно-поведінкова психотерапія. Основні цілі та методи когнітивної терапії. Символ-драма (метод кататимного переживання образів). Основи методу кататимного переживання образів (КПО). Основна ступінь при роботі с ПТСР. Розлади, при яких застосовується КПО. Розлади, при яких КПО може бути неефективною. Нейрографіка. Мета, завдання та алгоритм виконання. Мультиmodalна модель подолання стресу та невизначеності BASIC Ph (М. Лаад Mooli Lahad). Основні положення моделі, її мета та завдання. Основні етапи методики.

Блок теоретичних питань включених до атестаційного іспиту

1. Поняття «психологічна травма».
2. Психофізіологічні реакції на травму.
3. Поняття травмуючої ситуації. Її ознаки та різновиди.
4. Фактори, що обумовлюють вторинну травматизацію.
5. Психологічна допомога при різних видах психотравм.
6. Психологічна допомога методом психологічного дебрифінгу.
7. Основні цілі та методи поведінкової психотерапії.
8. Депресія як реакція травматизації: шляхи надання психологічної допомоги.

9. Посттравматичне зростання: специфіка супроводу та методи.
10. Алгоритми надання екстреної психологічної допомоги.
11. Психологічна характеристика ПТСР.
12. Методи діагностики ПТСР у практиці психолога.
13. Ступені травматизації.
14. Вікарна травма.
15. Методи роботи з вікарною травмою.
16. Психологічна травма у дітей.
17. Втручання при ПТСР у дітей 3-6 років.
18. Превентивна робота для запобігання ПТСР.
19. Техніки роботи з ПТСР.

Критерії оцінювання відповідей

Оцінка «відмінно» виставляється здобувачу вищої освіти за відповідь, в якій виявлено: досконале володіння провідними теоретичними положеннями з відповідної проблеми, посилення на першоджерела самостійне і обґрунтоване формулювання висновків, вибір з альтернативних можливих підходів оптимального варіанту у вирішенні практичних завдань, вільне включення у співбесіду, свідоме і обґрунтоване відстоювання власної позиції з приводу тієї чи іншої проблемної ситуації, оволодіння культурою мови, культурою спілкування.

Оцінка «добре» може бути виставленою у випадках, якщо при загальній освіченості в теорії і практиці фахових дисциплін, студент-випускник значною мірою посиляється на основний підручник, тобто не виявляє прагнення до поширення діапазону вивчення навчальної дисципліни. Крім того, оцінка на бал може бути зниженою, якщо на одне з питань студентом дана неповна відповідь, або припущена незначна помилка, яка не порушує загальної логіки розкриття проблеми.

Оцінка «задовільно» виставляється здобувачу вищої освіти за відповідь, в якій подане стисле розкриття того чи іншого питання, або припущена значна кількість помилок у розв'язанні теоретичних чи практичних завдань і, як наслідок, відповідь потребує додаткових питань. Оцінка відповіді може бути зниженою до зазначеного рівня за умов, якщо здобувач вищої освіти не в достатній мірі володіє культурою мови і культурою спілкування, у відповіді виявляється непослідовність розкриття питання, але при умові загальної орієнтації в його суті.

Оцінка «незадовільно» виставляється здобувачу вищої освіти за відповідь, в якій виявлений загальний низький рівень освіченості в теорії і практиці навчальних дисциплін за спеціалізацією «Практична психологія». тобто ним не розкрито більшість питань, вміщених в екзаменаційному білеті, або запропонованих членами державної комісії.

Крім оцінок, здобувачу вищої освіти може бути висловлена від імені державної комісії подяка за яскраве, логічне і повне розкриття питань і за сумлінне ставлення до обраного фаху і навпаки, попередження, якщо його

відповідь за якістю межує з незадовільною оцінкою.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C	задовільно	
64-73	D		
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ЛІТЕРАТУРА

1. Бархаленко Е. В. Деякі чинники, що формують суїцидальну поведінку. Психологія суїцидальної поведінки: Діагностика корекція, профілактика: зб. наук. пр.; [за заг. ред. С.І. Яковенка]. Київ: РВВКІВС., 2022. 270 с.
2. Васьківська С. П'ять вимірів психологічного консультування: навч. посіб, Видавництво Ніка-Центр, 2019. 400 с.
3. Вашека Т.В. Рання діагностика та профілактика суїцидальної поведінки в підлітковому віці. Практична психологія та соціальна робота. 2020. № 6. С. 64-66.
4. Герман Дж. Психологічна травма та шлях до видужання: наслідки насильства – від знущань у сім'ї до політичного терору. Львів : Видавництво Старого Лева, 2015. 416 с.
5. Гошовський Я. Ресоціалізація депривованої особистості: Монографія / Я.Гошовський. Дрогобич: Коло, 2018. 525 с.
19. Калініна Ю. Запобігання суїцидальній поведінці серед підлітків / Ю.Калініна // Психолог. 2015. № 35. С.14-17.
20. Карамушка Л.М. Психологія управління: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів та слухачів інститутів післядипломної освіти. Київ: Міленіум, 2003. 344 с.

21. Карамушка Л.М. Актуальні проблеми психології управління та організаційної психології К.: Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України, 2003. 56 с.
22. Методи і форми роботи практичних психологів у процесі консультування керівників http://psy-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/4_2019/7.pdf
23. Методичні рекомендації щодо впровадження циклограм діяльності працівників психологічної служби : метод. рек. / авт.-упор.: В. М. Горленко, Ю. А. Луценко, В. Д. Острова, Н. В. Сосновенко, І. І. Ткачук ; за заг. ред. В. Г. Панка. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 132 с.
24. Найдъонов М. Формування системи рефлексивного управління в організаціях. Київ, 2008. 484 с.
25. Наказ Про затвердження Порядку організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських <https://ips.ligazakon.net/document/RE33319?an=1>
26. Організаційна психологія : конспект лекцій, методичні вказівки та контрольні завдання для студентів денної та заочної форм навчання, освітньо-професійного рівня «Магістр», спеціальності 053 «Психологія», спеціалізації «Психологія» : у 2 ч. Ч. 1 / Уклад. Богдан Ж.Б., Пібуцька Н.В. Харків: НТУ «ХП», 2017. 56 с.
27. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 1. Київ, 2018. 208 с. 11. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 2. Київ, 2018. 240 с. 12. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 3. Київ, 2018. 236 с.
28. Основи соціально-психологічного тренінгу: науково-практичні рекомендації / за заг. ред. Л. І. Казміренко. Івано-Франківськ: Симфонія-форте, 2021. 136 с.
29. Панок В.Г., Острова В.Д. Психологічна служба вищого навчального закладу (організаційно-методичні аспекти). К. : «Освіта України», 2010. 230 с. для закладів Вищих НЗ
30. ПОЛОЖЕННЯ про психологічну службу у системі освіти України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18#Text>
31. Психологічна служба : Підруч. / [В.Г.Панок (наук. ред.), А.Г.Обухівська, В.Д. Острова та ін.]. Київ : Ніка-Центр, 2016. 362 с.
32. Психологічна служба в системі освіти: Курс лекцій. / Укладач: І.С. Загурська. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2015. 166 с. – для Загальноосвітніх НЗ
33. Психічний супровід і психічне здоров'я: навчальний посібник. Том. 2 / С.Д. Максименко, О.Д. Гришко. Київ: Видавництво Людмила, 2024. 468 с.
34. Психологія суїциду / [заред. В.П. Москальця]. К., 2020. 286 с.

35. Психологія травмуючих ситуацій: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. Л. Туриніна. Київ, ДП «Вид. дім «Персонал», 2017. 160 с.
36. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: методичний посібник / З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, Г. П. Лазос, Л. І. Литвиненко... Царенко Л. Г.; за ред. З. Г. Кісарчук. Київ: ТОВ «Видавництво «Логос». 2020. 207 с.
37. Професіограми
<https://sites.google.com/view/zhprofterminal/%D0%B3%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B0%D1%8F/%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B8-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%B9>
38. Профілактика посттравматичних стресових розладів: психологічні аспекти : метод. посіб. / Упор. :д.д. Романовська, О. В. Ілашук. Чернівці : Технодрук, 2014 р. 133 с.
39. Технології роботи організаційних психологів. / За науковою редакцією Л.М.Карамушки. К., 2005. 359 с.
40. Тимченко О.В. Соціально-психологічна дезадаптація особистості в генезі суїцидної поведінки // Наукові записки Харківського військового університету. Соціальна філософія, педагогіка, психологія. Харків: ХВУ, 2020. Вип. VI. С. 190-194.
41. Типові посадові обов'язки Психолога установи виконання покарань та слідчого ізолятора :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1866-13#Text>